

В. Михайлов, д-р геол. наук, проф.,
E-mail: vladvam@gmail.com
О. Іванік, д-р геол. наук, проф.,
E-mail: om.ivanik@gmail.com
В. Янченко, канд. геол. наук, зав. лаб.,
E-mail: yanchen@ukr.net

Д. Кравченко, канд. геол. наук, доц.,
E-mail: dm.vl.kravchenko@gmail.com

Київський національний університет імені Тараса Шевченка,
ННІ "Інститут геології", вул. Васильківська, 90, м. Київ, 03022, Україна

СЛОВО ПРО ЮВІЛЯРА НА ЧЕСТЬ 80-РІЧЧЯ ПРОФЕСОРА ОЛЕКСАНДРА ІВАНОВИЧА ЛУКІЄНКА

Окреслено життєвий шлях та науково-педагогічну діяльність видатного українського геолога, доктора геолого-мінералогічних наук, професора Олександра Івановича Лукієнка. Охарактеризовано головні етапи його трудової діяльності, проаналізовано наукові здобутки, результати педагогічної роботи, відзначено внесок у розвиток української та світової геологічної науки.

Ключові слова: Лукієнко Олександр Іванович, геолог, життєвий шлях, науково-педагогічна діяльність.

У 2019 році виповнюється 80 років видатному геологу, доктору геолого-мінералогічних наук, професору Олександру Івановичу Лукієнку (рис. 1).

Рис. 1. Професор О.І. Лукієнко

О.І. Лукієнко народився 28 лютого 1939 р. у селищі Артем Шахтинського району Ростовської області у родині залізничника. У тому ж році його батьки переїхали на Івано-Франківщину, де і пройшли його дитинство і юність.

Свою трудову діяльність О.І. Лукієнко почав оператором із видобутку нафти на Долинському нафтопромислі в Івано-Франківській області. У 1958–1963 рр. він навчався на геологічному факультеті Львівського державного університету ім. Івана Франка. Після закінчення університету з власної ініціативи поїхав на Крайній Північний Схід (Магадан). Там, уже на місці був направлений на Колиму (Нексиканське РайГРУ). У цьому краї й відбулося його перше становлення як геолога. Працював на державній геологічній зйомці у верхів'ї р. Аяну, в одному із найбільш віддалених районів, де рідко ступала нога людини. Там він займався пошуками розсипних родовищ золота. У своїх спогадах Олександр Іванович відзначає, що цей край вразив його надзвичайною суворістю і дуже складними умовами для життя. Найгіршим було – зграї комарів та гнусу. Але молодість перемогла й дозволяла долати усі побутові труднощі.

Відзначений початок геологічної діяльності був перерваний дворічною службою у Радянській Армії (1963–1965 рр. у Хабаровському краї та Амурській області). Служив майже за спеціальністю – у топографічному загоні. Після демобілізації, бажаючи розширити свій геологічний світогляд, він поїхав у Казахстан, який тоді вважався унікальним регіоном у геологічному відношенні. Планував затриматись у Казахстані на декілька років, а залишився майже на тридцять. У цьому краї він одружився, й там народилися його діти: син та донька.

Перші одинадцять років у Казахстані працював на виробництві в об'єднанні "Волковгеологія" геологом,

начальником загону, а пізніше старшим геологом партії. Займався знімальними, пошуковими та розвідувальними роботами у Південному Казахстані (пустеля Бетпақлала, Чу-Ілійські гори, Кендиктас та Заїлійський Алатау) (рис. 2). Об'єктами досліджень були ураноносні структури. Саме тоді й проявився підвищений інтерес до структурно-петрологічних досліджень. Результати цих досліджень згодом стали основою кандидатської дисертації "Тектономагматизм гор Кендыктас".

У 1975 р. О.І. Лукієнко вступив на заочне відділення аспірантури Інституту геологічних наук АН КазССР імені К.І. Сатпаєва до відомого у той час ученого-тектоніста Є.І. Паталахи, а в 1976 р. перейшов працювати у цей науковий заклад (спочатку на посаду старшого інженера, а згодом – старшого наукового співробітника). Його перехід збігся із формуванням там потужної наукової школи в галузі генетичних напрямів морфологічної тектоніки та розробки методології *тектонофаціального аналізу* (одного з напрямів структурного аналізу). О.І. Лукієнко брав активну участь у дослідженнях за відзначеними напрямами і став одним із провідних розробників мезо- та мікродислокаційних аспектів цього аналізу. Крім того, за його участі було ідентифіковано й типізовано такі раніше не достатньо вивчені дислокаційні утворення, як в'язкі розломи, вторинні монокліналі, в'язкі протрузії, кліваж та інші. Результати відзначених казахстанських досліджень знайшли висвітлення в докторській дисертації "Тектонофації складчатих сооружений (на прикладі палеозоїд Казахстану)" (1994 р.) та у серії публікацій, зокрема в монографіях: "Проблеми тектоники Казахстана" (1981), "Тектонофації мезозони (Атлас мікроструктур)" (1987), "Тектонофаціальний аналіз і його роль в геології, металлогенії та геофізиці" (1989).

У 1994 р. О.І. Лукієнко разом із сім'єю повернувся в Україну. Перші два роки працював провідним науковим співробітником у Відділенні морської геології НАН України, де займався дослідженням тектонофаціальної структури Криму та Кривбасу. У цей же період, у співавторстві з Є.І. Паталахою та В.В. Гончаром, було підготовлено й опубліковано монографію "Тектонічне поле як основа розуміння геологічних структур" (1996), яка певною мірою підвела підсумок багаторічним тектонофаціальним дослідженням у Казахстані й Україні. У цій роботі було представлено науково оформлену концепцію тектонічного потоку як ініціатора й організатора структурної перебудови літосфери. Було показано, що такий потік змінює свою структуру по вертикалі й у верхніх горизонтах літосфери реалізується як зсувна течія порід по розломах.

З 1996 по 2015 р. О.І. Лукієнко працював у ННІ "Інститут геології" (до 2014 р. – геологічний факультет)

Київського національного університету імені Тараса Шевченка, займаючи посаду завідувача кафедри загальної та історичної геології (1997–2003 рр.), професора цієї кафедри (1996 р. та 2003–2007 рр.), а в останні роки – професора-консультанта (рис. 3–5).

За час роботи в університеті професор О.І. Лукієнко підготував навчальний посібник "Морфологічна тектоніка (на тектонофаціальній основі)" (2001) та підручники

"Структурна геологія з основами структурно-парагенетичного аналізу" (2002) і "Структурна геологія" (2008) (рис. 6). За підручник "Структурна геологія з основами структурно-парагенетичного аналізу" нагороджений премією імені Тараса Шевченка Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

Рис. 2. О.І. Лукієнко на маршруті у Чу-Ілійських горах у Південному Казахстані (1972 р.)

Рис. 3. Геологи в полі. О.І. Лукієнко та Г.М. Яценко (околиці м. Гайворон 2004 р.)

Рис. 4. О.В. Грінченко, В.В. Огар, О.І. Лукієнко (зліва-направо) на польових роботах в Українських Карпатах (2004 р.)

Рис. 5. Професор О.І. Лукієнко на польових роботах в районі р. Тетерів (2008 р.)

Професор О.І. Лукієнко проводив активну науково-організаційну роботу. Тривалий час він був членом спеціалізованої вченої ради із захисту кандидатських та докторських дисертацій Київського національного університету імені Тараса Шевченка, експертної комісії ВАК України, членом редколегії журналу "Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Серія Геологія".

Під час роботи в університеті паралельно з навчальним процесом О.І. Лукієнко продовжував займатися науковими дослідженнями в галузі морфологічної тектоніки та розробки тектонофаціальної методології структурного картування стосовно до гранітно-метаморфічних

комплексів Українського щита, що дало подальший поштовх для розвитку наукової школи структурного аналізу на кафедрі загальної та історичної геології. Разом зі своїми учнями він виконує тектонофаціальні дослідження дислокаційних структур докембрію Українського щита, результатом яких стали тектонофаціальні схеми та розрізи у масштабах, що узгоджуються з геологознімальними та геологорозвідувальними роботами. Ці матеріали, що несуть інформацію про морфореологічні типи прояву дислокаційної тектоніки на досліджених територіях та характер розподілу в межах цих структур тектонофацій, слугують структурною основою для

геологічних та прогнозних карт. Методи тектонофаціального аналізу було використано в ході структурного супроводження ГДП-200 Первомайського аркушу (замовник – Український державний геологорозвідувальний інститут, 1999–2003 рр.). Було виконано низку наукових робіт на замовлення Державної геологічної служби України, зокрема "Петромагнітні дослідження кристалічного фундаменту УЩ для визначення металогенічної інформативності (на прикладі Середнього Побужжя та приазовської частини УЩ)", "Тектонофаціальні та петромагнітні дослідження синметаморфічної тектоніки УЩ з метою розробки структурно-геофізичної моделі картування" та ін. Результати цих досліджень викладені в опублікованих монографіях "Дислокаційна тектоніка та тектонофації докембрію Українського щита" (2008) та "Структурно-парагенетичний аналіз (епізона)" (2015) (рис. 6).

Після виходу на пенсію О.І. Лукиєнко інтенсивно займається науковою роботою. У результаті чого побачила світ ще одна велика праця "Структурно-парагенетичний аналіз (мезозона та катазона)" (2018). Ця монографія є узагальненням безцінних багаторічних польових досліджень Казахстану та України. У роботі розглянуто роль тектонічної течії як провідного чинника дислокаційних та динамометаморфічних перетворень геологічних середовищ. Окрім того, відзначено важливу роль синдеформаційних мінеральних та структурних перетворень гірських порід у забезпеченні такої течії. При цьому важлива увага приділена самоорганізації відзначених процесів.

Загалом наукові та навчальні напрацювання О.І. Лукиєнка знайшли висвітлення у 164 друкованих наукових та навчально-методичних працях, у т. ч. у дев'яти монографіях, навчальному посібнику та двох підручниках.

Рис. 6. Підручники та монографії за авторством професора О.І. Лукиєнка

О.І. Лукиєнко активно займався підготовкою наукових та педагогічних кадрів. Він підготував п'ять кандидатів наук і продовжує продуктивно співпрацювати з науковою геологічною спільнотою. Олександра Івановича обрано академіком Академії наук Вищої школи України.

Наукову та педагогічну діяльність професора О.І. Лукиєнка в Україні відзначено срібною медаллю "За заслуги" Спілки геологів України та медаллю ім. В.І. Луцицького

"За заслуги у розвідці надр" Державної геологічної служби України.

Колектив ННІ "Інститут геології" щиро вітає справжнього патріота України та геологічної справи з 80-річчям! Колеги та учні бажають міцного здоров'я, щастя, благополуччя, успішних успіхів, тепла і затишку в родинному колі, творчої наснаги та многа літа!

V. Mykhailov, Dr. Sci. (Geol.), Prof.,
E-mail: vladvam@gmail.com
O. Ivanik, Dr. Sci. (Geol.), Prof.,
E-mail: om.ivanik@gmail.com
V. Yanchenko, PhD (Geol.), Head of Laboratory,
E-mail: yanchen@ukr.net
D. Kravchenko, PhD (Geol.), Assoc. Prof.,
E-mail: dm.vl.kravchenko@gmail.com
National Taras Shevchenko University of Kyiv,
Institute of Geology, 90 Vasylykivska Str., Kyiv, 03022, Ukraine

THE 80TH BIRTHDAY ANNIVERSARY OF PROFESSOR OLEKSANDR LUKIENKO

The consideration is given to scientific and pedagogical activity of the prominent Ukrainian geologist, Doctor of geological and mineralogical sciences, professor Oleksandr Ivanovich Lukienko. His work activity as a scientist, teacher and administrator has been described. His contribution to development of Ukrainian and world geology was outlined.

Keywords: Oleksandr Lukienko, geologist, life path, scientific and pedagogical activity.

В. Михайлов, д-р геол. наук, проф.,
E-mail: vladvam@gmail.com
Е. Иваник, д-р геол. наук, проф.,
E-mail: om.ivanik@gmail.com
В. Янченко, канд. геол. наук, зав. лаб.,
E-mail: yanchen@ukr.net
Д. Кравченко, канд. геол. наук, доц.,
E-mail: dm.vl.kravchenko@gmail.com
Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко,
УНИ "Институт геологии", ул. Васильковская, 90, г. Киев, 03022, Украина

СЛОВО ПРО ЮБИЛЯРА В ЧЕСТЬ 80-ЛЕТІЯ ПРОФЕССОРА АЛЕКСАНДРА ІВАНОВИЧА ЛУКИЄНКО

Описаны жизненный путь и научно-педагогическая деятельность выдающегося украинского геолога, доктора геолого-минералогических наук, профессора Александра Ивановича Лукиенко. Охарактеризованы главные этапы трудовой деятельности, результаты педагогической работы, отмечен вклад в развитие отечественной и мировой геологии.

Ключевые слова: Лукиенко Александр Иванович, геолог, жизненный путь, научно-педагогическая деятельность.